

исследования в Институт истории АН БССР.

18 ноября 1966 года погребение передано для экспозиции Полоцкому краеведческому музею».

Г. В. Штыхай

У СКЛАДЗЕ ПОЛАЦКАЙ ЗЯМЛІ, ВЯЛКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА І РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

У глыбокай старажытнасці землі сучаснага Чашніцкага раёна ўваходзілі ў склад Полацкай зямлі. На тэрыторыі раёна існавалі два княствы — Лукомскае і Чарэйскае.

Помнікі археалогіі, дакументальныя крыніцы дазваляюць меркаваць, што паселішчы на тэрыторыі раёна ўзніклі з даўніх часоў.

Першым упамінаецца ў 1078 г. Лукомль. Дакладна вядома існаванне 48 паселішчаў у XVI ст.: Абузер'е, Багданава, Баліна, Белая Царква, Бельнякі, Болюта, Будзілава, Вядрэнь, Вяцера, Гара, Гарывец, Дзямідавічы, Дабрамыслі, Дуброўкі, Жэрына, Забор'е, Заессе, Замачак, Запружаны, Іванск, Камянец, Канстанцінава, Копцевічы, Коравічы, Кушняроўка, Латыгалічы, Лукомль, Мар'іна, Мокавічы, Мялешкавічы, Навасёлкі, Неўгадава, Павулле, Пачаевічы, Прыстоі, Ротна, Руднае, Рудніца, Сабалі, Слідцы, Стаішча, Стражавічы, Тарантова, Тоўпіна, Хотліна, Цяпіна, Чарэя, Чашнікі. У XVII ст. упамінаецца ўжо 60 паселішчаў.

Землямі, людзьмі, прыроднымі багаццямі Чашніччыны на працягу стагоддзяў валодалі князі Лукомскія, Сапегі, Кішкі, Патоцкія, Валадковічы і інш. Добры ўспамін пра сябе пакінуў канцлер ВКЛ князь Леў Сапега (1557—1633), які, атрымаўшы ў спадчыну Чарэйскае княства, пабудаваў на востраве на возеры Галаўль (сучасная назва —

Чарэйскае) каля Чарэі царкву святой Тройцы (мясцовая назва Белая царква).

У працах гісторыка і археографа Дз. І. Даўгялы, які напісаў падрабязную гісторыю Чарэйскага манастыра, змешчаны звесткі аб тым, што родным братам заснавальніка Чарэйскага манастыра ўладыкі Місаіла мог быць М. Валадковіч — продак апошніх удальнікаў Чашнікаў. Няма непасрэднага пацвярджэння гэтаму, але вядома, што «в лъто 6962» (1454 г.) Міхаіл Валадковіч прысутнічаў пры здзяйсненні купчай ад дзяцей Дашка — другога брата епіскапа Місаіла.

Да сярэдзіны XIII ст. землі Лукомскага княства ўваходзілі ў склад Полацкага ваяводства. Але пагроза татара-манголаў з паўднёвага ўсходу і крыжакоў з паўночнага захаду падштурхнула да аб'яднання беларускіх зямель з Літоўскай дзяржавай. Гэта аб'яднанне адбылося на дабравольна-дагаворнай аснове, аб чым сведчаць земскія прывілеі вялікіх князёў літоўскіх, якія зацвярджалі аўтаномны статус беларускіх зямель у складзе ВКЛ. Еднасць славянскіх і літоўскіх зямель у барацьбе з ворагамі дазволіла народам, што насялялі іх, супрацьстаяць агрэсіям, зберагчы свой этнас і дзяржаўную незалежнасць.

Пагроза агрэсіі нямецкага Тэўтонскага ордэна прымусіла ВКЛ у 1385 г. заключыць саюз з Польшчай — Крэўскую унію. Разам з Віленска-Радамскай уніяй 1401 г. яна адыграла важную ролю ў падрыхтоўцы і разгроме крыжакоў у час Грунвальдскай бітвы 1410 г.

У 90-я гады XIV ст. удзельныя княствы на беларускіх землях былі ліквідаваны, у тым ліку і Полацкае. Функцыі цэнтральнай улады былі перададзены намеснікам вялікага князя ВКЛ. Адначасова ўстаўныя граматы вялікага князя замацоўвалі поўную аўтаномію Полацкай і Віцебскай зямель, палітычны, сацыяльны і прававы парадок, які тут раней склаўся. Пацвярджальныя граматы, якія захоўвалі ці пашыралі прывілеі, Полацкая зямля